

Integracja dzieci migrantów w szkołach europejskich

Informacje z pierwszego roku projektu MiCREATE

Dokument programowy

 <http://micreate.eu> [@micreate2020](https://twitter.com/micreate2020) <https://bit.ly/micreate-facebook> <https://bit.ly/micreate-youtube>

UE oświadczyła, że „jest w pełni zaangażowana we wdrażanie programu działań na rzecz zrównoważonego rozwoju do roku 2030, który wzywa do stworzenia świata, w którym każde dziecko dorasta wolne od przemocy i ma zagwarantowane prawa i dostęp do wysokiej jakości edukacji i opieki zdrowotnej” (Komisja Europejska 2017, 4). Sytuacja dzieci migrantów w edukacji jest przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej, która promuje i uwzględnia prawa najmłodszych w unijnych dokumentach. Także rządy narodowe podkreślają, że **status małoletnich jako dzieci i nieletnich** powinien być nadrzędny wobec kwestii takich jak cudzoziemskość lub brak dokumentów. Dlatego **wszystkie dzieci i nieletni powinni mieć równe prawa**, niezależnie od ich statusu migracyjnego. Jednak w praktyce, **integracja często zależy od statusu prawnego**. Szczególnie w przypadku **stabszych grup społecznych**, takich jak **osoby poszukujące ochrony i dzieci bez opieki**, które mogą przez długi czas **nie móc korzystać z istotnych instytucji społecznych**, takich jak mieszkalnictwo lub pomoc społeczna w przejściowym okresie oczekiwania na rozwiązanie sytuacji prawnej.

Celem tego dokumentu jest wyeksponowanie spostrzeżeń oraz doświadczeń po pierwszym roku realizacji projektu MiCREATE, który ma na celu wzmacnianie włączania różnorodnych grup dzieci migrantów w edukację oraz, w kontekście polityki, przyjęcie podejścia skoncentrowanego na dziecku. Podejście to w szczególności skupia się na dobrostanie i potencjale dzieci, które pełnią rolę animatorów i aktywnych uczestników interakcji społecznych jako w pełni autonomiczne byty.

1

PODEJŚCIE SKUPIONE NA DZIECKU W ZASADZIE NIE INSTNIEJE

Mimo, że prawa i dobrostan dzieci są uznawane za **najwyższy priorytet dla rządów** - pomijając różnice dotyczące skutecznego wdrażania tych praw w polityce i praktyce szkolnej - zauważamy, że różne polityki, strategie oraz dokumenty są przygotowywane przez dorosłych, którzy posiadają inną niż dzieci perspektywę (politycy, naukowcy, pedagodzy itp.). **Perspektywa samych dzieci jest pomijana** za wyjątkiem **nielicznych projektów i praktyk inicjowanych przez organizacje pozarządowe**.

Rekomendacja: uwzględnienie podejścia skupionego na dziecku w polityce integracyjnej, polegające na uznaniu potrzeb dzieci i braniu ich zdania pod uwagę.

2

WYCHOWAWCY I PRACOWNICY SZKOŁY SĄ INTEGRALNĄ CZĘŚCIĄ SPOŁECZEŃSTWA

Różnorodność doświadczeń historycznych oraz zmieniających się postaw wśród społeczności przyjmujących, kształtują podejście krajów do integracji. Jednak ostatnio, uwidoczniły się zbieżne poglądy na temat integracji w ramach Wspólnoty. Unia Europejska przyjęła wspólną politykę integracyjną, która jest odpowiedzią na nastroje antyimigranckie i restrykcje od 2015 roku.

Skuteczna integracja dzieci migrantów w systemie edukacyjnym zależy od poziomu akceptacji społeczeństwa przyjmującego. Jest to szczególnie ważne, uwzględniając rozwój sytuacji w ostatnich latach: wzrost nastrojów skrajnie prawicowych, antyimigranckich i sceptycznych wobec UE, które występują na różnych poziomach społecznych - politycznym, edukacyjnych itp. Mimo to, **edukacja** wciąż odgrywa istotną rolę w **efektywnej integracji** dzieci migrujących i ich rodzin.

Rekomendacja: Przyjęcie mechanizmu w polityce integracji UE o bardziej wiążącym charakterze dla państw członkowskich, a także zapewnienie dodatkowych programów i funduszy na poradnictwo oraz wzmocnienie szkół, dyrektorów i nauczycieli dla zagwarantowania włączającej edukacji dzieci migrantów. Polityka integracyjna nie może zależeć od opinii pojedynczych partii antyimigranckich lub populistycznego dyskursu medialnego.

3

INTEGRACJA VS ASYMILACJA

Powszechne rozumienie pojęcia integracji zbliżone jest raczej do asymilacji, a nie dwukierunkowego procesu integracyjnego. Jak podkreśla Komisja Europejska „dwukierunkowość procesu integracji rozumiana jest nie tylko jako oczekiwanie, że obywatele państw trzecich przyjmą podstawowe wartości UE oraz nauczą się języka kraju przyjmującego, ale także zaoferuje im znaczące możliwości uczestnictwa w gospodarce i życiu społecznym państwa, w którym się osiedlają” (Komisja Europejska 2017, 5). Istnieją jednak zasady i praktyki, które kładą nacisk na **osobistą odpowiedzialność migrantów** za proces integracji (gdzie nieudana integracja jest indywidualną porażką migranta), a **pomoc państwa** uzależniana jest od woli uczestniczenia w narzuconych formach edukacji. Co więcej, różne proponowane aktywności kładą nacisk na przyjęcie **wartości kulturalnych kraju przyjmującego** co wskazują na podejście asymilacyjne a nie integracyjne.

Rekomendacja: Promowanie i organizacja innowacyjnych praktyk, które wspierają działania edukacyjne prowadzone w szkołach. Takie praktyki są najskuteczniejsze kiedy uczestniczą w nich osoby pochodzące z różnych środowisk. Pomaga to rozwijać „pozytywną tożsamość etniczną” i „dumę kulturową” oraz postrzegać proces integracji jako wspólne przedsięwzięcie.

4

JĘZYK

Nauka urzędowego języka jest dla rządów najwyższym priorytetem i jest postrzegana jako **najważniejszy lub jedyny czynnik integracji**, podczas gdy inne aspekty procesu są zaniedbywane. Integracja to proces akceptacji przez społeczeństwo o wiele głębszy niż sama nauka języka społeczeństwa przyjmującego; ważna jest też integracja społeczna, kulturowa, gospodarcza i polityczna. Przyjęcie **kryterium wyłącznie językowego prowadzi do oceny nowo przybyłych dzieci na podstawie ich kompetencji językowych** w języku lokalnym, pozostawiając ich doświadczenia i ogólne samopoczucie (w tym relacje z rówieśnikami) jako aspekt drugorzędny.

Rekomendacja: przyjęcie holistycznego podejścia, tworzącego środowisko, w którym nowoprzybyte dzieci-imiigranci będą przyjmowane w kontekście ich ogólnego dobrostanu, czyli takim, które ceni i bierze pod uwagę ich kulturę, język oraz dobre samopoczucie.

Niewiele uwagi poświęca się **ojczystemu językowi migrujących dzieci**, a ich **pochodzenie rzadko jest postrzegane jako kapitał**, wzbogacający środowisko szkolne. Wciąż brakuje wiedzy na temat atutów i **możliwości związanych z dwujęzycznością**, różnorodnością kulturową i różnych „stylów życia społecznego”, które migranci wnoszą na zajęcia szkolne. Powoduje to konflikt z próbami uregulowania używania innych od oficjalnego języków w szkole oraz narracją, uznającą migrantów za nieposiadających kompetencji językowych.

 Rekomendacja: staraj się uwzględnić bogactwo doświadczeń uczniów ze środowisk migracyjnych, opracowując integracyjny wielokulturowy program nauczania, kładący większy nacisk na rozwój kompetencji międzykulturowych nauczycieli i rozwijający bliższe relacje między nauczycielami a rodzinami.

5

POLITYKA INTEGRACYJNA

Nie wszystkie kraje wypracowały krajową politykę integrującą dzieci w systemie edukacji, chociaż to otoczenie administracyjne i instytucjonalne stanowi najistotniejszy kontekst integracji dzieci migrantów. **Formalnie polityki narodowe dotyczące edukacji dzieci migrujących** spełniają wymogi sformułowane na poziomie Unii Europejskiej (np. Wspólne Podstawowe Zasady Polityki Integracji Imigrantów w UE z 2004 r.), jednakże formalny dyskurs broniący praw dzieci nie jest spójny z praktyką. Niektóre polityki są obecne na krajowym poziomie, ale nie są dopracowane. Brakuje im konstruktywnych strategii i instrumentów wsparcia oraz jasno określonych ram normatywnych, celów i standardów odnoszących się do ich wdrażania. Wielowymiarowość polityki integracyjnej zwykle nie jest uwzględniana. Na przykład **edukacja międzykulturowa jest objęta polityką wszystkich krajów, ale jej intensywność różni się w zależności od kraju, typu i poziomu szkoły**. Międzykulturowość może wiązać się z „wzajemną wiedzą i zrozumieniem” między obywatelami państw trzecich i ludnością lokalną lub ograniczać się wyłącznie do integracji językowej.

Wiele inicjatyw jest finansowanych jako projekty konkurencyjne. Organizacje pozarządowe wypełniają lukę lub całkowicie zastępują działania leżące w kompetencji rządów, co z jednej strony pozwala na szybszą reakcję i odpowiedź na potrzeby integracyjne nowo przybyłych dzieci-migrantów, ale z drugiej strony osłabia państwo opiekuńcze. Niewystarczające finansowanie stanowi problem, ponieważ dostępne zasoby finansowe nie spełniają rosnących wymagań dotyczących integracji, pomimo wielu inicjatyw publicznych i programów finansowych. Ponadto zawsze **kwestionowana jest trwałość tych działań**, ponieważ fundusze są powiązane z konkretnymi, krótkoterminowymi projektami, którym brakuje trwałej i długoterminowej stabilności finansowej.

 Rekomendacja: przyjęcie systemowego podejścia na szczeblu UE i krajowym w sferze finansowania działań na rzecz integracji migrantów. Wsparcie migrantów wymaga długoterminowych, stabilnych finansowo rozwiązań, które nie są oparte na konkurencyjnych projektach lub krótkoterminowych interwencjach, które zamierają po zakończeniu finansowania.

6

POZYSKIWANIE DANYCH

Istnieją historycznie znaczące różnice w sposobie używania terminologii w gromadzeniu danych przez kraje, mimo że w UE istnieją wspólne definicje dotyczące statystyk i regulacji prawnych. Zebrane dane są również w wielu przypadkach ograniczone do osób ubiegających się o azyl i są one gromadzone w systemie edukacji w sposób, który nie jest systemowy ani nie sprzyja planowaniu polityki.

 Rekomendacja: opracowanie ogólnych, zharmonizowanych i akceptowalnych powszechnie definicji i klasyfikacji, które umożliwią scentralizowany i bardziej systematyczny mechanizm gromadzenia danych, zarówno na poziomie UE, jak i krajowym. Może to pomóc w przyspieszeniu badań nad integracją migrantów i dostarczyć rządowi cennych informacji na temat skuteczności obecnych polityk integracyjnych.